№ 15 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 22 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 15

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—58.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ ԳԱԼԼԻԱ „ԿՈՄԷՏԱ" ԸՆԿ.
— ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ: —
25 հատը—15 կոպ., 10 հատը—6 կոպ. (ե. ու.) 986. 0—9

Կէկէլ Յովհաննիսեան Հայրապետեան, Եղիսաբէթ Տէր-Գալստեան և Մարիամ Սարգսեան յայտնում են ազգականներին, ծանօթներին և ընկերներին առաջինն իր Թանգագին որդու, իսկ միւսներն իրանց սիրելի եղբօր՝
«Մ Շ Ա Կ Ի» նախկին գրաշարաջետ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ (ՍԱՆԴՐՕ) ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ յունվարի 18-ին: Ամբիծը չորեքշաբթի, յունվարի 23-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին Տէր-Գալստեանի բնակարանում, Տամարինսկայա փող. № 40. Մարմնի յուղարկաւորութիւնը նոյն տեղից հինգշաբթի, յունվարի 24-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻԾՈՒՄ
Կիրակի, յունվարի 27-ին, կը կայանայ
ԵՐԿՐՈՐԴ և ՎԵՐՋԻՆ
ՀԱՄԵՐԳԸ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԿՕՆՍԵՐՎԱՏՈՐԻԱՅԻ ՊՐՈՖԵՍՍՕՐ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8½-ին:
Տոմսակները վաճառվում են պ. Սուզանաճեանի մուզիկ. խանութում, իսկ համերգի օրը՝ առ. ժ. 10—2-ը և եր. ժ. 6-ից դահլիճի մուտքի մօտ:
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՖԻՇԱՆԵՐՈՒՄ ԵՒ ՊՐՕԳՐԱՄՆԵՐՈՒՄ.
(Ը. Ը. Կ.) առ. 53. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Երեքշաբթի, յունվարի 22-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ կը ներկայացնէ Շեքսպիրի
—OՏԵԼԼO—
Ողբերգութիւն 5 արար. և 6 պատկ. Թարգմ. Յ. Աբէլեան.
Մասնակցում են. տ. տ. Մայսուրեան, Յասմիկ, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Բերոյեան, Լաքս, Ղազարեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան, Վրոյր, Տէր-Առաքելեան և ուրիշ.:
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին:
Տոմսակները 30 կ. մինչև 1 ռուբլի:
Հիւրերը՝ ըստ երաշխաւորութեան՝ վճարում են մուտքի համար—աղամարդիկ 50-ական կոպ., կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.: 52. 1—1

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի:
Բժշկութիւն նաև տուբերկուլինով, ՌԱԴԻՈ պրէպարատներով և էլեկտրականութեամբ:
Ընդունելութիւնը ամէն օր, ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանօվսկայա): Հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 699. 100—97

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և սեռամերսաւորական հիւանդութիւններ:
Պրոֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզից
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: (երեկ. ժ. 5—7-ը:
Միխայլօվսկի պր. 86, տէլէֆ. № 576.
(Ե.Հ.Կ.) առ. 179. 100—82

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
Ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, ... և պնևմատօրակսով:
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամէն օր (առաւօտեան 12—1 ժ. (երեկոյեան 5—7 ժ.
Սօլօլակ, Բոլշչևիկսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը):
(Ե. Հ. Կ.) առ. 746. 100—46

ԲԺԻՇԿ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ
Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը:
Հասցէն՝ Բոլշչէվսկայա № 1.
առ. (Կ. Ե. Հ.) 4. 100—8

ՀԱՏՎԱԾԱՌ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
ԵՂԲ. Ա. ԵՒ Ա. ՄԻԼԵԱՆՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ ՊՐՈՍՊԵԿՏ, ԿԱԴԵՏՍԿԻ ԿՈՐՊՈՒՍԻ ԴԻՄԱՑ.
Նախորդ տարիների օրինակով ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ միայն
ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է 7 ՕՐՈՎ
Յունվարի 19-ին, 21-ին, 22-ին, 23-ին, 24-ին, 25-ին, 26-ին 1913 թ.
ՄՆԱՑՈՐԴ ԿՏՈՐՆԵՐԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ
ՆՈՅՆՊԷՍ ԵՒ ԱՅՆ ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ, ՈՐՈՆՔ ՄՆԱՑԵԼ ԵՆ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ՍԵԶՕՆԻՑ
ՄԵԾ ԶԵՂՉՈՎ
Մետաքսէ, բրդէ, մահուդէ, քաթանէ և բամբակէ ապրանքներ, սփռոցներ, վերմակներ, պլէդներ, ՊՈՐՏԻԵՐՆԵՐ և ՏԻՒԼ:
ՄԱՀՈՒԴԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՖԻՐՄԱՆԵՐԻ:
Ճաշի ժամանակ խանութը փակ կը լինի ցերեկվայ ժամը 2½-ից մինչև 4-ը:
(Հ. Ե.) առ. 33. 3—3

ԾԽԱԽՈՏ
15 հատը 6 կոպէկ:
Ծխախոտա-գործարան „ՄԻՐ"
(Կ. Հ. ու.)

Փորձեցէք ծխել „ԱՆԻ"

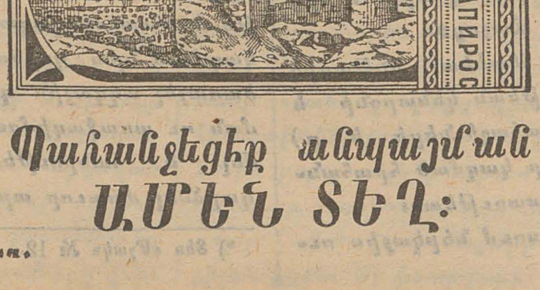

Պահանջեցէք ամպայման ԱՄԷՆ ՏԵՂ:
առ.

ԾԽԱԽՈՏ
25 հատը 10 կոպէկ:
Ծխախոտա-գործարան „ՄԻՐ"
936. 50—17

Պետերբուրգ.—Համաձայն յունվարի 19-ին իր ույժի մէջ մտած որոշման՝ ոստիկանական իշխանութիւններին պատուիրագրված է օտարազգի օդագնացներին արգելել թռչել ռուս-գերմանական սահմանի վրայով և անհրաժեշտութեան դէպքում գործ դնել այդ նպատակով իրանց իրաւասութեան տակ գտնված բոլոր միջոցները:

Նոյնպիսի արգելք հրատարակված է նաև պրուսական կառավարութեան կողմից:

—

Հռոմ.—Լուցատին «Կոր. դէ Սէրա»-ում պաշտպանում է Ալբանիայի վրա համաեւրոպական հովանաւորութիւն սահմանելու անհրաժեշտութիւնը՝ Իտալիայի և Աւստրիայի փոխադարձ թըշնամութիւնը վերացնելու համար:

Կառավարութիւնը իտալական ֆիրմաներին պատուիրեց 9 հականաւ:

—

Սէրաէվօ.—Մօստարի մահմեդականները ուղարկեցին Էնվէր-բէյին շնորհաւորական հեռագիր և 30,000 կրոն Կարմիր Մահիկին:

—

Նիկօլաեվ.—Յունաց հիւպատոսը յայտնում է, որ օտարազգի նաւերին արգելված է գիշերով Սալոնիկ մտնել:

—

Տուլօն.—«Վիկտոր-Հիւգօ» յածանաւը մեկնեց Կ. Պոլիս:

—

Պարիզ.—Վէնիզելօսը ընդունվեց Բրիանից, Պուանկարէից և Ժօնարից:

—

Պէկին.—Պրեզիդէնտին մօտ շրջաններից հաղորդում են, որ կառավարութիւնը վճռել է գարնանը արշաւանքի ձեռնարկել Արտաքին Մոնգոլիայի դէմ: Պրեզիդէնտի գաղտնի հրամանագրով փոխ-պրեզիդէնտը նշանակվում է արշաւախմբի հրամանատար:

—

Տօկիօ.—Սահմանադրականները և նացիօնալիստները որոշեցին պալատին առաջարկել՝ անվստահութիւն յայտնել կաբինէտին: Հետևանքում պարլամենտի արձակումը անխուսափելի է:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԵՐՍԿՍՄԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Լոնդոն.—Մօվսավօրերէյ... մեկնեցին սերբիական և յունական հաշտութեան պատգամաւորների մեծ մասի հետ: Մեկնելով Վէնիզելօսը յայտնեց Ռէյտէրի թղթակցին, թէ յոյս ունի շուտով վերադառնալու նոր հաշտութեան վեհաժողովի, սակայն հաշտութեան պայմանագրի գլխաւոր կէտերը կորոշվեն վաղօրօք և կը ստորագրվեն կռւի դաշտում: «Պատերազմը միակ միջոցն է հաստատուն խաղաղութեան հասնելու և Թիւրքիային ստիպելու ճանաչել իր պարտութիւնը»: Դանէվը մեկնելուց առաջ ասաց Ռէյտէրի թղթակցին, որ պատերազմը վերսկսելն անհրաժեշտ է, որպէսզի Թիւրքիան ըմբռնէ իր պարտութիւնը: «Պատերազմը կը լինի կարճ, դաշնակիցների պահանջները կը փոխվեն. Րօդօստօ-Միդիա սահմանի մասին խօսք լինել չէ կարող»: Դանէվը գոհ է, որ դաշնակիցները վաւերացրին իրանց միաբանութիւնը, որ մեծ պետութիւնները կամենում են խաղաղութիւն և ձեռնպահ կը մնան միջամտելուց. յոյս ունի շուտով վերադառնալ Լոնդոն նոր հաշտութեան բանակցութիւնների համար:

—

Լոնդոն.—Բուլղարական հաշտութեան միսսիայի դիւանատան պաշտօնեաները և կրտսեր պատգամաւորները մեկնեցին առաւօտեան: Դանէվը մնաց մինչև երեքշաբթի, ըստ երևոյթին դեսպանների խորհուրդների ազդեցութեան տակ, որոնք պատերազմը խափանելու հնարաւորութիւն նկատի ունեն,

Դանէվը մեկնեց Պարիզ, ուր Լոնդոնի փոխարէն կը մնայ մինչև երեքշաբթի:

—

Բեռլին.—Տեղիս քաղաքական շրջաններում յայտնում են, թէ մեծ պետութիւնների միասին հանդէս գալը ուղղված չէ լինելու ոչ Բ. Դրան դէմ, ոչ էլ բալկանեան պետութիւնների դէմ: Խաղաղութիւնը պահելու դրդիչ միջոցների կարելի է այլ կերպ ձեռնարկել: Մեծ պետութիւնները մինչև վերջին րօպէն դիմադրելու են պատերազմը վերսկսելուն:

—

Սօֆիա.—Զինւորական գործակալները մուտք չեն ունենալու պատերազմի դաշտը:

Բուլղարական գլխաւոր բանակն եկաւ Հաջի-Ալին, ազատվելով երիտասարդ Թիւրքերի հալածանքից:

Զօրլու են եկել 20 փախստական Թիւրք զինւոր: Ամենքն էլ հաստատում են Չաթալջայի արիւնահեղ դէպքերի ... է, որ Սերբիան Բուլղարիայի հետ միաժամանակ յայտարարեց զինադադարի վախճանի մասին և միաժամանակ Բուլղարիայի հետ կը վերսկսէ պատերազմական գործողութիւնները:

—

Կ. Պոլիս.—Նշանակվեցին Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշան գեներալիսիմուս, նրա անձնափոխանորդ՝ բացակայութեան ժամանակ՝ Սաիդ-փաշան:

Ադրիանուպօլսի բերդապահ զօրքի պետ Խալիլ-բէյը պարգևատրվեց 1-ին աստիճանի Օսմանիէի շքանշանով:

Առևտրական ճգնաժամը շարունակվում է: Շատ առևտրական տներ վճարումները դադարեցրին:

Մահմուդ-Շէվքէթի նախագահութեամբ կայացաւ զինւորական խորհուրդ:

Կազմակերպվեց ազգային պաշտպանութեան կօմիտէ 28 անձից բաղկացած, որոնց թւումն է Սաբահէդդինը, Էնվէր-բէյի հայրը Հաջի-Ալին, սենատօրներ և պատգամաւորներ: Կօմիտէտը հրաւէր է կարդում բանալ գաւառական ճիւղեր:

—

Կ. Պոլիս.—«Իկդամը» հաղորդում է, որ պատերազմի վերսկսման դէպքում ոչ թղթակիցներ, ոչ զինւորական գործակալներ իրաւունք չը պիտի ունենան գտնվելու Թիւրքական զօրաբանակում:

Իտալական դեսպանը Բ. Դրանը առաջարկութիւն արեց շուտով դուրս հանելու Թիւրքաց զօրքերը Բէնգազիից, և խոստացաւ վերադարձնել Թիւրքիային Եգէյեան կղզիներն ու վճարել մաքսատների ու փարոսների եկամուտները:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԵՐԸ)

ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

(Սեփ. Թղթակցից)

Հաւաքական ծանուցագրին ստացումը.—Հանրային յուզում.—Կառավարական եւ հանրային շրջանակներու անհամաձայնութիւնը.—Ազգային մեծ ժողով եւ իր որոշումը.—Կառավարութեան դէմ ցոյց.—Բ. Դուռը բռնագրաւուած.—Կ. Պոլսոյ մէջ անիշխանութիւն.—Պատերազմական մինիստրը սպանուած.—Քեամիլ-փաշայի դահլիճը տապալած.—Իթթիհատը կացութեան տէր:

III

Կ. Պոլիս, 10 յունուար

Ժողովէն առաջ կայսեր ներկայացման ժողովին ներկայ գտնուելու հրաւէր ստացած կայսերազուն իշխաններէն գահաժառանգ իշխան Եուսուֆ Իզզէդդին էֆ., իշխան Վա-

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 և 20 յունվարի

Վիէննա.—«Ֆրէմդէնբլատը» հաղորդում է, որ փոխ-գնդապետ պրինց Գօտֆրիդ Հօհէնլօէն այս օրերս մեկնում է Պետերբուրգ՝ յանձնելու Թագաւոր Կայսրին Ֆրանս-Յօզէֆի սեփական ձեռքով գրված նամակը: Երկու միապետի անմիջական շփումը համապատասխանում է Վիէննայի և Պետերբուրգի պալատների բարեկամական յարաբերութիւններին:

հիւզէյդին և իշխան Մէջիտ էֆէնդիները։

Անոնք կայսեր քովն էին, երբ կայսեր ներկայացան եպարքոս Քեամիլ փաշա և շէյխ-իւլ-իսլամ Ջէմալէդդին էֆէնդին։ Քեամիլ փաշա մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ կայսեր՝ կացութեան վրայ։ Կայսրը՝ պաշտօն յանձնեց եպարքոսին, յանուն իրեն նախագահել խորհրդակցական ժողովին։

Ժամը 2-ին եպարքոսը բացաւ խորհրդակցական ժողովը և պարզեց նիստին նպատակը, պատմեց պատերազմին անցքերը և պարզեց կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութիւնը։ Կարդացուեցաւ պետութեանց ծանուցագրին պատճէնը, և Քեամիլ փաշա յայտնեց դահլիճին տեսակէտները, Քեամիլ-փաշա, կըսուի թէ, ամենէն աւելի ծանրացաւ այն վտանգներուն վրայ, որոնք կը սպառնան նոյնիսկ օսմ. երկրին միւս մասերուն գոյութեան։ Հետևաբար յայտնեց, թէ գիրենք հրաւիրելուն նպատակն էր երկրին վարչութեան մէջ մեծ բաժին մը ունեցող և ամենէն հմուտ, փորձառու և անձնուէր տարրը կազմող անձնաւորութեանց կարծիքն ու հաւանութիւնը ստանալ։ Ուստի հրաւիրեց ներկաներն ուշադրութեամբ մտիկ ընել պատերազմական, ելևմտական և արտաքին գործերու մինիստրներու յայտարարութիւնները և անվերապահ կերպով յայտնել իրենց տպաւորութիւնն ու կարծիքը միմիայն ազգ. գերագոյն շահը և երկրին մատնուած փափուկ վիճակը աչքի առջև ունենալով։

Պատերազմական մինիստր Նազըմ-փաշա բանակին վիճակը ի Չաթալջա փայլուն ցոյց տուած է, սակայն յայտնած է, թէ անկարելի է, որ անիկա, եթէ երկրին միւս մասերուն վրայ ալ յարձակում ըլլայ, կարենայ պաշտպանել։ Նոյնպէս դրամական միջոցներու սպառած ըլլալը յայտնած է։ Նոյնը հաստատեց ելևմտական մինիստրը՝ պետական գանձուն ընդհանուր վիճակին աննախանձելի կացութիւնը պարզելով։ Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան գրաւոր կերպով պարզեց այն բոլոր պատճառները, որոնք Թիւրքիան համակերպութեան կը պարտաւորէին։ Մասնաւորապէս արտաքին գործերու մինիստրը մանրիչ կընէր Ռուսիոյ և Ֆրանսայի սպառնական դիրքը հանդէպ օսմ. կառավարութեան։ Ներքին գործերու մինիստրն ալ երկրին ներքին կացութիւնը պարզեց։

Ցետոյ խօսեցան զանազան անձեր հրաւիրեալներէն, և գրեթէ ամէնքն ալ համամիտ եղան դահլիճին տեսակէտներուն։

Նախորդ եպարքոս Սայիդ-փաշա, որ անձնական հակառակորդ մըն է Քեամիլ-փաշայի, նոյնպէս ի նպաստ դահլիճին քաղաքականութեան խօսեցաւ։
տախազ Իսմայիլ Հակկը բէյ։

Ժողովը սակայն ի վերջոյ քուէարկեց բանաձև մը, որով կատարելապէս համամիտ կըլլար կառավարական տեսակէտին։

Ժողովը դռնփակ ըլլալով, կարելի չէ եղած աւելի աւելի մանրամասնութիւն ստանալ, և տրուած այս տեղեկութիւններն ալ պաշտօնական չեն։

Պաշտօնապէս կառավարութիւնը այս ժողովին մասին հրատարակեց հետեւեալ զեկոյցը.

«Այսօր կայս. պալատին մէջ գումարուեցաւ ընդհ. ժողով մը, բաղկացած յարգելի ծերակուտականներէն, իւլէմաներէ, բարձրաստիճան սպաներէ և քաղաքային պաշտօնատարներէ։ Ցանուն կառավարութեան, եպարքոսը, պատերազմական մինիստրը, արտաքին գործոց մինիստրը և ելևմտից մինիստրը բացատրութիւններ տուին երկրին արդի կացութեան վրայ։ Ասոր հետեւանօք խորունկ վիճաբանութիւն մը և կարծեաց շատ անկեղծ փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Ի վերջոյ ժողովը ընդունեց կառավարութեան տեսակէտը, և իր վստահութիւնը յայտնեց մեծ պետութեանց արդարասիրական զգացումներուն վրայ։ Ժողովը կառավարութեան հայրենասիրութեանը յանձնեց՝ պետութեանց կողմէ խոստացուած օժանդակութիւնը յօգուտ ի կիր արկանելու աշխատութեան կատարումը, ինչպէս նաև երկրին ապագայ փրկութիւնը և անոր տնտեսական շահերն ապահովելու գործը»։

Այս բանաձևը, որ հանրութեան կը հաղորդուէր այս առտուան լրագրաց միջոցաւ, ունէր մեծապէս ապահովիչ բնոյթ մը, և գրեթէ շատերու երեսին վրայ կը շողային յայտնի ուրախութեան մը նշանները, հաշտութեան խնդիրը ապահովուած ըլլալուն համար։

Ծընաժամային վայրկեաններն ալ անցած կը կարծուէին, և դահլիճին դիրքը ամուր, քանի որ նոյնիսկ իթթիհատականներ եկած էին մասնակցելու այս ժողովին և ի նպաստ կառավարութեան տեսակէտին արտայայտուած էին։

Մասնաւորապէս դիտելի էր Իթթիհատի ընդհ. քարտուղար և արդի վարիչ Սայիտ Հալիմ-փաշայի ներկայութիւնը։

Սակայն ոչ նուազ ուշագրաւ էր ծերակոյտի Բ. Նախագահ Շէրիֆ Ալի Հայդարբէյի, Սիւլէյման-էլ Բուստանի էֆ.-ի, նախկին շէյխ-իւլ-իսլամ Ջիյաէդդին և Մուսա Քեազիմ էֆ.-ներու, նախորդ պատերազմական մինիստր Մահմուդ Շէվքէթ-փաշայի, նախկին եպարքոս Հակկը-փաշայի և ա-

ընելեան բանակի նախորդ հրամանատար Աբդուլլահ-փաշայի բացակայութիւնները, որոնք առանց նպատակի չէին անշուշտ։

Ասոնցմէ ոմանք, յայտնի հակառակորդներ և կատաղի ընդդիմադիրներ արդի դահլիճին, կիրեայ թէ, անոր դէմ արդէն պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, չէին ուզած մասնակցիլ այս ժողովին։

Եւ իրաւամբ դահլիճին դէմ կազմուած դաւադրութեան մը գոյութիւնը այսօր երեւան ելաւ։

Դահլիճը որոշած էր այսօր պատրաստել վեց մեծ պետութեանց ծանուցագրին պատասխանը և այս նպատակով գումարուած էր Բ. Դրան մէջ։

Իթթիհատին կողմէ վարձուած մարդիկ յաջողեցան շրջապատել Բ. Դուռը իրիկուան ժամը 4-ին։

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Կ. Պոլսոյ մէջ։

Բ. Դրան բակը և անցքերուն մէջ լեցուած խուժանը դահլիճը բանտարկած էր մինիստրներու խորհուրդի սրահին մէջ, և Բ. Դրան գլխաւոր մուտքին առջև կը ծածանէին օսմանեան պետական և Իթթիհատի դրօշակները քով-քովի, և ճառախօսներ իրարու կը յաջորդէին, ներբողող՝ օսմանեան ազգին դիւցազնութիւնը, մասնաւորապէս Էնվէր-բէյի ափ մը զինուորներով գործած քաջագործութիւնը ընդդէմ իտալական բանակին։

Անոնք կը խօստանան զոհել իրենց անձը և փրկել հայրենիքը այն նուաստութենէն, որուն ենթարկել կուզէ Քեամիլ-փաշա։

Եւ այս ժողովուրդը, նոյն այն անգիտակից մասսան, որ աւելի վեց ամիս առաջ նոյն տեղը, նման պայմաններու մէջ «կեցցէներով» ընդունած էր Քեամիլ-փաշան, երբ հայրենեաց փրկիչ, հիմա անէծք կը կարդար անոր գլխուն, և երեք ամիսներ առաջ «պատերազմ, պատերազմ» աղաղակող ոչխարամիտ խուժանը, որ անոր բոլոր տխուր հետեւանքները կրած էր և անիծած՝ պատերազմին տեղի տուողները, այսօր խուժանավարական հոսանքէ մը մղուած կը պաշտէր՝ ինչ որ երէկ այրած էր, և կայրէր՝ ինչ որ երբեմն պաշտած էր։

Իթթիհատական այս ցոյցին առանցքը կը կազմէր Էնվէր բէյ, որ օրուան կուռքն էր, և անվիճաբանութեան մատնուած երկրին մէջ՝ ստեղծուած հեղինակութիւնը։

Անիկա իբր բանագնաց կը բանակցէր պալատին և Բ. Դրան մէջ կեդրոնացած այս խուժանին հետ, աւտոմօբիլով միշտ երթևեկելով պալատէն Բ. Դուռ և փոխադարձաբար։

Իրիկուան ուշ ատեն կըսուէր, թէ Էնվէր-բէյ դահլիճին հրաժարականը կայսերական [illegible] ... և կայսրը—որ դեռ քանի [illegible] բոլոր վստահութեան արժանի իրաւունքները, առնն ազդեցութենէն զերծ, պիտի գործադրէր, «Սաբահի» խմբագրապետին ունկնդրութիւն մը տուած էր—ընդունած էր այս հրաժարականը և Մահմուդ Շէվքէթ-փաշային յանձնած էր նոր դահլիճ մը կազմելու հոգը, սպայակոյտի նախագահ Իզզէթ-փաշան ալ (պատերազմի կուսակից մը) պատերազմական մինիստր ըլլալու պայմանով։ Սակայն Էնվէր-բէյ, կըսուի թէ, պատասխան բերած է, թէ Շէվքէթ-փաշա չէ ստանձնած այս պաշտօնը, և ասոր վրայ Էնվէր-բէյ վերստին կայս. պալատ գացած է։

Ցոյցին մանրամասնութեան և անոր կազմակերպութեան վրայ նոր տեղեկութիւններ չկան դեռ. վաղը, ինչ որ կարելի ըլլայ տեղեկանալ, անմիջապէս կը հաղորդեմ։ Սակայն ինչպէս ցուցարարներուն աղաղակներէն կը հասկցուէր, այս ցոյցը կատարելապէս իթթիհատական դաւադրութիւն մըն է, ձեւով մը պաշտօնի գլուխ անցնելու և իրենց հակառակորդները ընկճելու համար։

Շատ ուշագրաւ էր նոյնպէս իշխանութեան կատարեալ բացակայութիւնը կամ անտարբերութիւնը, որ ցոյց կուտայ, թէ դաւադրութեան մասնակից է նաև ոստիկանութիւնը և զինուորականութիւնը։

Ոստիկաններ ու ոստիկան զինուորներ բնաւ Բ. Դուռը պաշտպանելու ոևէ փորձ չէին ըներ, ու կարծես թէ իրենց աչքերուն տակ կատարուած ցոյցը կանգիտանային։

Դարձեալ դիտելի էր, որ զինուորական միջոցներ բնաւ ձեռք չէին առնուած, մինչ կառավարութիւնը արդէն վաղուց գիտէր, թէ Բ. Դրան վրայ յարձակման մը պատրաստութիւնները կը տեսնուէին, և անցեալ շաբթու ալ Բ. Դուռը զինուորական շղթայի տակ պահպանելու պէտք տեսնուած էր։

Այսօրուան այս լքումը և պաշտպանողական ոևէ միջոց չկիրարկուիլը կրնար միայն երկու կերպ մեկնուիլ։

Կամ կառավարութիւնը կը զգնուէր մեծ ու անզսպելի ուժի մը հանդէպ կամ թէ այս ցոյցը խաղ մըն էր սոսկ, որ նոյնիսկ կառավարութեան գիտակցութեամբ կը գործուէր, նուազ զոհողութեամբ մը հաշտութիւնը կնքելու համար։

Սակայն գիշերուան ժամը 9-ին կացութիւնը պարզուեցաւ, և դէպքերը հիմա աղաղակաբար կը դիմեն դէպի կործանման անդունդը։

Քեամիլ-փաշայի դահլիճը տապալած է և Մահմուդ Շէվքէթ-փաշային տրուած է եպարքոսական պաշտօնը։

Շէվքէթ-փաշա ապահովաբար պիտի կազմէ զուտ իթթիհատական դահլիճ մը և երկիրը պիտի ուղղէ դէպի բացարձակ դիկտատորութիւն։ Պատերազմին ալ նորոգման անխուսափելի է։

Ցոյցին սկզբնաւորութեան միջոցին Բ. Դրան բռնաբարման դէմ զինու զօրութեամբ պաշտպանելու աշխատող Թիկնապահներուն վրայ ցուցարարները նաև զէնք պարպեցին։ Պատերազմական մինիստրը հրացանին ձայնը առնելով դահլիճին դուռը բանալով դուրս ելած է և ինքն ալ վիրաւորուելով սպաննուած է։ Այս մահը արդէն խոշոր հարուած մըն է, քանի որ իբր կորեկտ զինուորական Նազըմ փաշա իր նմանը չունէր օսմանեան բանակին մէջ։ Միանգամայն այս մահը հարուած մըն է Թիւրքերու բարոյականին դէմ, և չենք գիտեր թէ Եւրոպա այս պետական հարուածն ու ոճիրը տակաւին պիտի ներէ՞։

Հայորդի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՊԱՐԻԶԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Պարիզ, 12/25 յունվար

Հեռագիրները արդէն հաղորդած կը լինեն ձեզ այն յեղափոխութիւնը կամ դաւադրութիւնը, որ երիտասարդ Թիւրքերը կատարեցին Կ. Պոլսում ամսիս 10/23-ին, ճիշդ այն րոպէին, երբ Քեամիլ-փաշայի մինիստրութիւնը պատրաստ էր յայտնելու մեծ պետութիւններին, որ Թիւրքիան պատրաստ է զիջելու Ադրիանուպոլիսը և Եգէյեան կղզիները։

Մինչև նամակս հասնելը, դէպքերը, որոնք այժմ այնքան գահավիժօրէն սլանում են, կարող են մեծ փոփոխութիւններ առաջ բերած լինել։ Ուստի ես ներկայ դէպքը պէտք է քննեմ միայն հայոց հարցի տեսակէտից—նպաստաւո՞ր է նա մեր դատին թէ աղէտաբեր։

Եւրոպական բոլոր թերթերը միաբերան գտնում են, որ երիտասարդ Թիւրքերի նոր կաբինետը, բաղկացած լինելով անփորձ և անձեռնհաս անձերից, անկարող է վարել գործերը և փրկել երկիրը։ Նա կամ դարձեալ պէտք է զիջէ իր տեղը Քեամիլ փաշայի կաբինետին, նորից կառավարութիւնը յանձնելով նրան, կամ եթէ մերժէ կատարել մեծ պետութիւնների պահանջը և պատերազմը վերսկսէ, կարող է առաջ բերել և Ասիական Թիւրքիայի բաժանումը կամ անդամահատութիւնը։ Այդ դէպքում երկիւղը՝ երկու պետութիւնների կողմից է—Աւստրիայի և Ռուսաստանի։ Եթէ Ռուսաստանը, իբրև փոխարինութիւն այն զրաւման, որ Աւստրիան և Իտալիան կանեն Ալբանիայում, գրաւէ Թիւրքական Հայաստանը, Գերմանիան ևս հատուցումն կը պահանջէ։ Եւ, անշուշտ, դրանից առաջ կը գայ Թիւրքիայի բաժանումը։

Ահա ինչ է գրում «Berliner Neueste Nachrichten» թերթը.

«Թող երիտասարդ Թիւրքերը յոյս չունենան [illegible] դէպքը պատահէ, նա առաջ կը բերէ միայն ամբողջ Թիւրքիայի լիակատար և վերջնական անհետացումը, որովհետև եթէ ձեռնարկեն Փոքր-Ասիայի անդամահատութեան, որից Գերմանիան կը ցանկար անշուշտ խոյս տալ, մենք ևս մեր բաժինը կը պահանջենք»։

Եթէ Ռուսաստանը ստիպուած լինի գրաւել Թիւրքահայաստանը, հայոց հարցն ինքն ըստ ինքեան կը լուծվի։ Բայց եթէ երիտասարդ Թիւրքերի նոր կաբինետը նոյնպէս հպատակէ մեծ պետութիւնների կամքին և կատարէ նրանց պահանջը Ադրիանուպոլսի և կղզիների մասին, այդ դէպքում հայոց հարցի լուծումը մեծ դժուարութիւնների կը հանդիպէ, որովհետև մինչ Քեամիլ փաշայի կաբինետը տրամադրութիւն ունէր ռէֆորմներ իրագործել Հայաստանում, երիտասարդ Թիւրքերը բոլորովին թշնամական վերաբերմունք ունեն և լսել անգամ չեն կամենում որևէ ռէֆորմի մասին։

Հ. Առաքելեան

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

Դիօզէլ 13 նոյեմբ.—Տեղիս մահմեդական հասարակութիւնը գաղտնի պատրաստութիւն է տեսնում քրիստոնեաներին կոտորելու։ Այս վերջինները, այդ սպառնալիքից սարսափահար եղած, անմիջական մի միջոց են խնդրում այդ սպառնալիքի գործադրութեան դէմ։

Այնթապ, 17 նոյեմբ.—Ահա քանի օր է, ինչ այստեղ է հասել Համիդիէ մի զօրագունդ և տեղական հայ ազգաբնակութիւնը սարսափահար վիճակի մէջ է պահում։ Զօրագնդի զինուորները բռնութեամբ մտնում են խանութները և խլում են իրանց ցանկացած իրերը, առանց վճարելու նրանց արժէքը։

Տեղիս մահմեդական հասարակութիւնը, Միութիւն և Առաջադիմութիւն կոմիտէի հաւանութեամբ, պատրաստվում է կոտորածներ ու թալաններ սարքելու։ Տեղական քրիստոնեայ համայնքը անց է կացնում սարսափի ու անձկութեան օրեր։

Հալէբ, 21 նոյեմբ.—Նոյեմբերի 7-ին պէյթուլցի երկու հայեր մահմեդականների ձեռքով կողոպտվեցին Հէօքէշէ գիւղի մօտերը։ Միևնոյն օրը Թարտաղանեան ազգանունով հաճընցի մի հայ կատարելապէս կողոպտվել է Հէօքէշէ և Հասանէհան գիւղերի միջև։ Նոյն օրը՝ Գրիգոր Չիլինգարեան անունով մի ուրիշ հայ, որ երկու կով էր քշում դէպի Կուտնիս, ցայսօր անյայտ մնացած մահմեդականների ձեռքով սպանվում է։

Սղերդ, 24 նոյեմբ.—Ահա քանի օր է, ինչ Ամուրէի որդին՝ Իսզիւրէն իր հինգ զինված, յարձակում գործեցին և կողոպտեցին Հաղնամերի հայերին՝ խլելով Հարոյէ Համօյից 8 զոյգ կօշկեղէն, 40 կտոր կտաւ, 7 կտոր չիթ, և այլն, Կալօյէ Ղազարից, Սահակից, Իսայից և Պօղոսից դաշոյններ և կօշիկներ։

Սղերդ, 22 նոյեմբ.—Հաջի Մահմէդ, Ռուզգետովէն ցեղի պետը, բռնութեամբ գրաւեց Հարֆաս հայաբնակ գիւղի հերկված դաշտերը։

Ալաշկերտ, 22 նոյեմբ.—Դանիէլ անունով մի հայ, Խաչալու գիւղացի, սպանվել է ատրճանակի հարուածով։ Ոճիրը գործվել է երեկոյեան ժամը 10-ին։ Մարդասպաններն անյայտ են։ Ոչ մի միջոց ձեռք չէր առնված չարագործներին ձերբակալելու, որ վիրաւորել են և Տիրան Թօմոյեանին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՍԻՄԷՕՆԵԱՆԻ ՄԱՀԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Պետրոս Սիմէօնեանի մահարձանի բացումը կատարվեց կիրակի, յունվարի 20-ին, հանգուցեալի գերեզմանի վրա Վանքի մայր եկեղեցու գաւթում։

Ներկայ էին մահարձան կանգնեցնելու համար ընտրված յանձնաժողովի անդամները և բազմաթիւ հասարակութիւն։

Պատարագից յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ, որի միջոցին և կատարվեց մահարձանի բացումը։ Բժշկապետ Նաւասարդեան խօսեց մի ճառ, որի մէջ տուեց ամփոփ տեղեկութիւններ Սիմէօնեանի մասին, թւելով նրա դօրպատեան ուսանողութիւնը, մեր երկիր գալը, մանկավարժութեամբ պարապվելը և գրական գործին նուիրվելը։ Խօսեց և Բենիկ վարդապետը, ընդգծելով Սիմէօնեանի անձնուիրութիւնը ազգային ծառայութեան գործին։

Մահարձանը ներկայացնում է սև մարմարեայ շինած մի սիւն բեկված իր վերին մասում։ Սիւնի մի կողքին զետեղված է Սիմէօնեանի դէմքի քանդակը մետալի վրա։ Ստորև նշանակված են ծննդի և մահվան տարեթւերը՝ 1828—1911։

Արձանի բացումից յետոյ յանձնաժողովի անդամները կազմեցին մի նիստ՝ զեկուցանելու արած կարգադրութիւնների և ծախքերի մասին։

Կ. Հ. Բ. ԸՆԿ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ, յունվարի 19-ին Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. դահլիճում կայացաւ նոյն Ընկերութեան ընդհ. ժողովը։

Ընկերութեան խորհրդի նախագահ Ս. Ցարութիւնեանը, բանալով ժողովը, առաջարկեց ընտրել ընդհ. ժողովի նախագահ և քարտուղար։

Նախագահ ընտրվեց Ալ. Խատիսեան և քարտուղար Գ. Վարդանեան։

Ապա խորհրդի առաջարկութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը միաձայն ընտրըվեց Ընկերութեան պատուաւոր հովանաւորող անդամ, և այդ մասին նոյն երեկոյեան Կաթողիկոսին հեռագիր ուղարկվեց, խնդրելով բարեհաճել ընդունել այդ կոչումը։ Այդ հեռագրին ի պատասխան Նորին Վեհափառութիւնը հեռագրել է ժողովի, ինչպէս և Ընկ. խորհրդի նախագահների անունով հետեւեալը.

«Անկեղծ շնորհակալութիւն Բարեգործ. Ընկերութեան ընդհանուր ժողովի որոշման համար։ Առանձին գոհունակութեամբ ընդունում եմ Ընկերութեան պատուաւոր հովանաւորող անդամի կոչումը։ Թող փառաւոր անցեալը գրաւական լինի նրա ապագայ բարգաւաճման և Թող Տէրը օրհնի աստուածահաճոյ Ընկերութեանդ և նրա բոլոր աշխատողների հոգսերն ու խնամքները։ Գէորգ V Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց»։

Ապա ժողովը անցաւ հետեւեալ ընթացիկ հարցերին. ա) Ընկերութեան կենտրոնի և ճիւղերի 1913 թ. նախահաշիւների և բ) ուսուցչական ֆոնդի նոր կազմած հրահանգի քննութեան և հաստատութեան։

Ընկերութիւնը Կովկասում ներկայիս ունի մօտ 60 ճիւղ, որոնցից նախահաշիւ ուղարկել են առ այժմ 38-ը՝ 30,000 ր. գումար. իսկ խորհրդի նախահաշիւը հասնում է մօտ 50,000 ր., այնպէս որ Ընկերութեան ընդհանուր բիւջէն 100,000 րուբլուց աւելի է կազմում։

Ընդհանուր ժողովը մի քանի փոփոխութիւններ և նկատողութիւններ անելով հաստատեց ներկայացված նախահաշիւները։

Այնուհետև ժողովը անցնում է ուսուցչ. ֆոնդի կանոնադրութեան քննութեանը։ Այդ կանոնադրութիւնը վերաբերում է այն ֆոնդին, որ սրանից 2 տարի առաջ կազմվեց Ընկերութեան 30 ամեայ յոբելեանի առիթով։

Ընկերութիւնը այդ ֆոնդի համար ներկայիս ունի հանգանակած ընդհանուր 104,000 րուբլուց 52,000 ր. անձեռնմխելի գումար։

Իւրաքանչիւր տարվայ ծախսելի գումարը նախատեսվում է ոչ միայն այդ անձեռնմխելի գումարի տոկոսները, այլ և Ընկ. նախահաշւով այդ նպատակի համար նշանակված գումարները և զանազան յատուկ նուէրներն ու եկամուտները։

Ֆոնդը կառավարելու համար, համաձայն ներկայացված կանոնադրութեան, կազմվում է առանձին յանձնաժողով խորհրդի կազմից, ընդհ. ժողովի ընտրած անդամներից և Ուսուցչ. Միութեան երկու ներկայացուցիչներից։

Ֆոնդի նպատակն է ծերացած և հիւանդ հայ դաստիարակներին օգնութեան հասնել դրամական օժանդակութեամբ, որը կը լինի մասնաւանդ և կենսաթոշակ։

Ընդհ. ժողովը մի քանի կարծիքների փոխանակութիւնից յետոյ հաստատեց հրահանգը։

Ժողովը վերջացաւ երեկ. ժամը 11-ին։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՄԵՐ ՄԷՋ*)

II

(Քննական ակնարկ Կովկ. Հայոց Հրատ. Ընկեր. գործունէութեան մասին)

Մեր իրականութեան տխուր պատկերը՝ յատկապէս շօշափած հարցի տեսակէտից՝ տրամաբանական հետևողականութեամբ կանգնեցնում է մեզ մի կատեգորիկ հարցի առաջ. որո՞նք են հասարակական պարտականութիւնները մի հաւաքական մարմնի, որը մտաւոր արդիւնքների հրատարակութեան և, eo ipso, անուղղակի կերպով՝ մտաւոր գործիչների աջակցութեան կոչումն է ստանձնել իր վրա։

Կասկած չը կայ, որ առհասարակ պարտականութիւնների մասին խօսք լինել չէ կարող այն դէպքում, երբ մի ընկերութեան conditio sine qua non կազմում է [illegible] գրական գործերի հրատարակութեան հողի վրա. երբ նրա գոյութեան փաստը հիմնված է կապիտալիստական շահագործութեան ու շահեցման սկզբունքի վրա. մի սկզբունք, որի վրա խարսխված է ողջ եւրոպական մամուլը՝ իր բոլոր ճիւղերով։ Ի՞նչ իրաւունքով կարող է մեր մէջ մէկը, օրինակ—եթէ աւելի հեռուն չը գնանք—«Գուտտենբերգ» հրատարակչական ձեռնարկութեան (մասնաւոր թէ ընկերական ույժերով՝ ողջ մէկ է) հասցէին որևէ հասարակական պարտականութեան պահանջներ ուղղել, երբ նա զուտ իր առևտրական հեռատես ու շրջահայաց հաշիւներն ունի՝ շուկայ հանել այնպիսի գիրք-ապրանք, որի համար պահանջ կայ և որի վաճառումից առևտրական օգուտ պիտի ստանայ հրատարակիչը, եթէ չէ ուզում նա փակել իր գործերը կամ սնանկ յայտարարել իրան։ Եթէ մտաւոր-գրական հետաքրքրութիւնների որոշ անցողական շըրջանում, օրինակ, պօռնօգրաֆիական «արդիւնքները» հեղեղում են գրական շուկաները, ապա առևտրական հիմքերի վրա կեանքի կոչված հրատարակչական ֆիրմաները միայն օրհնել ու աղօթել կարող են՝ գրականական մաքի ու ճաշակի անկման այդօրինակ շրջանի տևականութեան համար, առաջնորդվելով միմիայն առատօրէն գանձելու զուտ շահադիտական մօտիվներով։ Ցիշեցէք հասարակական մաքի բէակցիայի վերջին տխուր պերիօդը համայն Ռուսաստանում և սունկի նման հրապարակ եկող հրատարակչական ֆիրմաների սպեկուլանտ գէշէֆտները։

Միանգամայն տարբեր է ծագումն ու կոչումը, գոյութեան պայմանն ու գործունէութեան խնդիրը այնպիսի հրատարակչական ձեռնարկների, որոնք ապարէզ են իջնում հասարակական անհատականութիւնների ազատական ինիցիատիվով և գործի ձեռնարկում ժողովրդական օգնութեան կամաւոր գումարներով, մասնաւոր և հաւաքական նուիրատուութիւններով և այլն։ Այդպէս է, օրինակ, Հայ Հրատ. Ընկերութիւնը Կովկասում։ Վերջինս չունի հիմնական դրամագլուխ՝ առևտրական սպեկուլացիաների համար և ոչ էլ պրետենզիաներ՝ կապիտալիստական շահեցման սկզբունքով հրապարակ հանել մտաւոր արդիւնքները։ Ոչ թէ մասնաւոր-ունտիլիտար, այլ հանրութեան մտաւոր-գաղափարային շահերն են կազմում նրա գործունէութեան ելակէտը. ծառայել ազգային գրականութեան ծաղկման ու առաջադիմութեան գործին. խնամել և հանրութեան սեփականութիւն դարձնել մտաւոր արժէքաւոր արդիւնքնե-

*) Տես «Մշակ» № 12.

ըը։ Ահա նրա հասարակական կոչումը։ Այդպիսի ընկերութիւնը ոչ թէ առեւտրական, այլ զուտ բարոյակրթական եւ բարեգործական բնաւորութիւն ունի։

Այդ է պատճառը, որ մեր պարբերական մամուլում յաճախ կարդում ենք պահանջների մի անվերջ շարք՝ մասամբ տարբերային դիմումներով և մասամբ խոր գիտակցական հաշուետուութեամբ՝ ուղղված Հայ Հրատարակչ. Ընկեր. հասցէին։ Հասարակական առողջ կրիտիկան իրաւունք ունի նպատակայարմար գործունէութիւն սպասելու և պահանջելու մի հաւաքական մարմնից, որ հասարակական արդիւնաւէտ օրգանի դերը խաղալու պարտականութիւն է ստանձնել։ Մեր գործը չէ այստեղ դատաւորի դերքը բռնել և անելիք պահանջների ու տուած բաւարարութիւնների համեմատական ծանրութեան կշիռը դնել։ Մենք պիտի բաւականանանք միայն մի քննական նկատողութեամբ՝ Հայ Հրատ. Ընկերութեան հասցէին ուղղված։

Այդ Ընկերութիւնը չափազանց միակողմանի վերաբերմունք ունի իր ընտրութիւնների և հրատարակչական գործերի մէջ։ Գերազանցապէս, եթէ ոչ ամբողջովին, վիպական գործեր են, որոնցով սկսվում ու սպառվում է այդ Ընկերութեան գործունէութիւնը։ Իսկ վէպերից մեծագոյն մասը թարգմանական։ Մեզնից հեռու է վիպական յաւագոյն երկերին (թարգմանական թէ ինքնուրոյն) հրատարակութեան կարեւորութիւնը՝ մի հասարակական ընկերութեան միջոցներով ժխտելու միտքը։

Սակայն մենք անկարող ենք միւս կողմից փակ աչքերով նայել այն աղաղակէչ կարիքի վրա, որ ունի մեր աղքատիկ իրականութեան գերառաւելապէս աղքատ գրականութեան գիտական բաժինը։ Չենք խօսում թարգմանական գործերի բացակայութեան կամ օտար գիտական աշխատութիւնների հայերէն հրատարակելու պարտականութեան մասին, որպէս զի «խիստ» չը լինենք մեր պահանջների և սպասելիքների մէջ։ Խօսքս վերաբերում է զուտ հայկական համեստութիւններին, որոնցից իւրաքանչիւրը մեր երկրի և իրական կեանքի այս կամ այն կողմը, խորշը ուսումնասիրում է, հետախուզում, փաստեր ժողովում, գիտական վերամշակումների համար գանձեր ամբարում։ Մեր հասարակական իրականութիւնը չէ պատկանում այն երջանիկների թւին, ուր աշխատանքի բաժանման սկզբունքը ցանցաձև մուտք է գործել նաև հանրօգուտ ընկերութիւնների հասարակական կոչումների մէջ, ուր վէպ ու բանաստեղծութիւն հրատարակող ընկերութիւնը՝ գործ չունի գիտութեան որևէ ճիւղի հետ։ Մեր մէջ, ուր վիպասանը և՛ ուսուցիչ է, բանաստեղծը և՛ մանկավարժ, հրապարակախօսը և տեխնիքական մասնագէտ—պայմանաւորված փաստեր, որոնք նոյնքան ներելի են, որքան բնական են նրանց առաջացման պատճառները—այդպիսի մի խառն ու ամեն բան կարկտած իրականութեան մէջ տարօրինակ չէ ամենևին, երբ գոյութիւն ունեցող մի միակ ու հատիկ հրատարակչական ընկերութիւնից պահանջվի մէկ թէ միւս կատեգորիային պատկանող մտաւոր արդիւնքների հրատարակութեան պարտականութիւն։ Կարող ենք նոյն իսկ նախազգացումով պնդել, որ Կ. Հ. Հրատ. Ընկերութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները ոչ միայն հակընդդէմ առարկութիւն չեն անի, այլ և ուրախութեամբ կողջունեն նման առաջարկներ, միայն իսկոյն յարելով ինքնապաշտպանողական մի շատ սովորական արգումենտ. չունենք միջոցներ, տուէք դրամ և մենք կը հրատարակենք բոլոր տեսակի լաւագոյն երկերը։

Անառարկելի առարկութիւն է դա, որի փաստական ճշգութիւնը վեր է բոլոր կասկածներից առհասարակ հայ հասարակական հիմնարկութիւնների մէջ։ Նիւթական միջոցների անբաւարար վիճակը, սակայն, էլ աւելի պիտի հարկադրէ ամեն մի ընկերութեան՝ լինել տնտեսութեան մէջ ռացիօնալ, հաշուետուութեան մէջ հստառոտ ու շրջահայեաց, ընտրութիւնների մէջ խստապահանջ և, որ գլխաւորն է ձեռնարկների մէջ անհրաժեշտութեան և նպատակայարմարութեան սկզբունքին հետեւող։

Մեր կարծիքով՝ այս վերջին սկզբունքը շատ է տուժում Հայ Հրատ. Ընկ. գործունէութեան մէջ։ Ունենալ Դիկկէնսի, Բալզակի, Դիւմայի, Զօլայի, Տոլստոյի և այլոց հատընտիր երկերի հայերէն թարգմանութիւնը, կամ հրատարակել այս կամ այն հայ անուանի վիպասանի երկերի ժողովածուները՝ լաւ բան է եւ օգտակար։ Սակայն հնարաւորութիւն տալ հայկական բէտլ կեանքի բազմապիսի ելևէջների ուսումնասիրութեան և դնել հրապարակի վրա մի շարք մնայուն արժէքներ ունեցող աշխատութիւններ այնպիսի թեմաների մասին, ինչպէս են օրինակ՝ ագրարային հարցը ռուսահայերի և թիւրքահայերի մէջ (պատմա-համեմատական ուսումնասիրութիւն). հայ ու մահմէդական գիւղացիութեան ագրարային պայմանները և տնտեսական վիճակը Գանձակի և Երեւանի նահանգներում. հայկական առեւտրական կապիտալի զարգացումը սկսած հայկական վերածնութեան էպօխայից մինչև այժմ. հայ գիւղացիութեան գաղթը գաւառներից դէպի արդիւնաբերական կենտրոնները վերջին տասնամեակների ընթացքում. հայկական տարրի գրաւած դիրքերը տնտեսական, կրթական և մտաւոր-կուլտուրական ասպարէզներում միւս ժողովուրդների համեմատութեամբ Կովկասում. գրագիտութեան տարածման զարգացումը հայերի մէջ սկսած 50-ական թւականներից և այլն, և այլն. կարելի է շարունակել թէլը որքան կամենաք։ Այդ հարցերի վերաբերեալ բարեխիղճ, բրտնաջան աշխատութիւններ ունենալն արդէն՝ էլ աւելի լաւ է եւ գերազանցապէս օգտակար։ Ընտրութեան դէպքում անպայման գերադասութիւն պիտի տալ նման միայն ուսումնասիրութիւններին, քան որևէ վէպի կամ պատմուածքի։

Գիտենք, որ հայ վերամբարձ իդէալիստները ծուռ ու թիւր կօմենտար պիտի տան վերջին տողերիս։ Մինչդեռ մենք հարցին նայում ենք ոչ թէ սոսկ մասնագէտի միակողմանի ակնոցներով, այլ ընդհանուր նպատակայարմարութեան և բէալ անհրաժեշտութեան օբիեկտիվ տեսակէտով։ Թարգմանական վէպը (եւրոպական թէ ռուսական կեանքից) չէ կազմում մի այնպիսի ղրական ալլիա հայ ընթերցող հասարակութեան ծանօթութիւնների հօրիզոնում այն հասարակ պատճառով, որովհետև նրա բաւական ստուար տոկոսը կարդացել է և կարդում է շարունակ ու աւելի ախորժակով նոյնը ռուսերէն լեզուով։ Այս կէտում—մենք շատ լաւ ենք ճանաչում հայ իդէալիստների տիպը, որպէս զի սխալվենք—պիտի առարկեն մեզ փառաշուք տոնով և ոճով. ամօթ է մեզ՝ չունենալ մեր գրականութեան մէջ համաշխարհային անմահ գեղարուեստագէտների գոհարները. էլ ինչ իրաւունքով կարող ենք մեզ կուլտուրական ազգերի շարքը դասել։

B. Intimus

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կորաւտեղ (Սօչիի շրջ.), 12 յունվարի

Ամսիս 6-ի լոյս 7-ի գիշերը տեղի ունեցաւ մինչև օրս եղած երկրաշարժներից շատ աւելի ուժեղ զօռօվ երկրաշարժ, նոյնը կրկնվեց նաև 8-ի լոյս 9-ի գիշերը։

Երկրաշարժները մեզանում դարձել են մի տեսակ սովորական երեւոյթ, մի տեսակ երկրորդական բան, և էլ ոչ ոք մեզանում դրանով չի հետաքրքրվում, քանի որ այս առաջինը կամ վերջինը չէ։

Ցունվարի առաջին չորս օրը մեզանում վատ, անձրևային եղանակներ էին, որից յետոյ փոքր ինչ փոխվեց, օրերը լուսացան։ Թէև անձրև չէ տեղում, բայց և այնպէս ցուրտ և ամպամած օրեր են։ Լաւ է, եթէ մինչև վերջ այսպէս անցնի։

Ամսիս 6-ին Ջրօրհնեաց տօնի օրը Գալուստ Սաղրեանի երկու աղջիկները իրանց եղբօր հետ միասին գնում են մեր հարևան Նեքբին-Լօօ կոչված գիւղի եկեղեցին (մեր գիւղը եկեղեցի չունի) աղօթելու։ Վերադարձին ճանապարհին փոքր քոյրը նկատում է, որ իր մեծ քոյրը իրանից հետևում է քայլամոլոր, բայց պատճառը չի իմանում։ Ցիշեալ գիւղից հաղիւ փոքր ինչ հեռացած են լինում, երբ փոքր քոյրը յետ է նայում և տեսնում, որ քոյրը չը կայ։ Այդ մասին յայտնում է եղբօրը։ Եղբայրը մի փոքր այս ու այն կողմը ընկնելուց յետոյ՝ նկատում է իր քրոջը մի երիտասարդ տղայի հետ միասին (որին ճանաչում է) փախչելիս. եղբայրը այնուհետև էլ չէ հետևում և իր փոքր քրոջ հետ դառնում է տուն, իսկ փախած աղջիկը տղայի հետ միասին գնում է տղայի տունը։ Աղջիկը տղայի տանը մինչև միւս օրվայ երեկոն մնալուց յետոյ միայն աջողվեց վերադարձնել ծնողներին։ Վերջը միայն ամեն ինչ պարզվեց, և աղջիկը հօրը խոստովանել է, թէ ինքն է գնացել, տղան մեղաւոր չէ, տղային սիրել է, և եթէ իրան այժմ այն տղայի հետ չը պսակեն, էլի կը փախչի։ Հայրը հանգստացրել է աղջկան, ասելով նրան թէ այն տղային է տալու։ Աղջկայ հայրը տղայից պահանջում է 500 ր.։ Այս գործը ներկայումս տեղացոց խօսակցութեան նիւթն է կազմում։

Կայծօն Շեքեղեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կալուածատէր եղբ. Գուբաէվները քաղաքային վարչութեանը յայտնեցին, թէ նրանք պատրաստ են 100 դեսեատին հող նուիրել Սարուբթալօյում այն պայմանով, որ պօլիտեխնիկումը այդ թաղամասում հիմնվի։ Անհրաժեշտ քանակութեան վրա քաղաքը կարող է կառուցանել պօլիտեխնիկումի շէնքը, իսկ հողաբաժնի մնացած մասերը ծախելու։ Քաղաքային վարչութեան առաջ յիշեալ առաջարկութեամբ կանգնում է լուրջ դիլէմա, թէ ո՞ր տեղին առաւելութիւն տալ պօլիտեխնիկում կառուցանելու համար՝ արդէն որոշված Նաւթլուղին, թէ Սաբուրթալօյին, որի պայմանները՝ համեմատած Նաւթլուղի հետ՝ աւելի լաւ են։

Անդրկովկասի շէյխ-ուլ-իսլամ Ախունդ Մահօմէդ Փիշնամազ-Զադէն յատուկ հրամանագրով առաջարկում է Անդրկովկասի բոլոր դաւիններին Ռոմանօվների Տան 300-ամեայ թագաւորութեան յօբելեանի առթիվ անել հետեւեալ կարգադրութիւնները. 1) հրատարակել յօբելեանի օրը. 2) փետրվարի 20-ին բոլոր մզկիթներում կատարել հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ի Տէր հանգուցեալ բոլոր Ռոմանօվեան Ցարերի և Կայսրների յիշատակին. 3) փետրվարի 21-ին միևնոյն մզկիթներում կատարել գոհաբանական մաղթանք Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրի և Օգոստափառ Ընտանիքի բոլոր անդամների առողջութեան համար. 4) այդ օրերին գրագմունքներից ազատել բոլոր մահմեդական ծխական ու մեդրէսէ դպրոցների երկսեռ սաներին, հրաւիրելով բոլորին իրանց մանկավարժական կազմերի առաջնորդութեամբ հոգեհանգստին ու մաղթանքին։

Թիֆլիսումն է ծառայութեան գործերով Բագուի նահանգապետ Ալիշէվսկին։

Ռօստովի Դ./վ. քաղաքապետը 500 ր. տուգանքի է ենթարկել «Пр. Край» թերթի խմբագրին։

Մեզ հաղորդում են, որ յունվարի 31-ին, հինգշաբթի, Հայ Գրողների Ընկ. նախաձեռնութեամբ տեղի կունենայ գրական դատ Շանթի «Հին Աստուածներ» պիէսի վերաբերմամբ։

Գրական-Գեղարուեստական Սալօնի հերթական jour fixe ը ուրբաթ, ամսիս 25-ին, նուիրվում է Պետրոս Դուրեանին, մահվան 40-ամեակի առիթով, որ լրացաւ արդէն երէկ։

Ստացանք «Աղբիւր» մանկական ամսագրի հերթական համարը (№ 1, յունվար) ճոխ բովանդակութեամբ։ Ամսագրի ներկայ համարում աչքի են ընկնում մի շարք մանկական պատմուածքներ, ինչպէս օրինակ Տ. ք. Վարդանեանի «Դէպի աստղերը», Լ. Մելիք-Ադամեանի թարգմանած «Ծննդեան հիւրը» շուէդական զրոյցը և այլն։ Ամսագիրը զարդարված է բազմազան նկարներով։

Բագուի լրագիրների ասելով, այնտեղ կազմվել է տ. Պապօվեանի նախագահութեամբ 13 հոգուց բաղկացած մի յանձնաժողով գերասանուհի Փառանձեմի բեմական գործունէութեան յօբելեանը փետրվարի 14-ին կազմակերպելու համար։

ԼՈՒՐԵՐ ԲԱԳՈՒԻՑ

Ցունվ. 18-ին եկաւ առաջին ձիւնը. քաղաքը և շրջակայքը ծածկված են սպիտակ սաւանով. երեկոյեան դէմ ձիաքարշերը կանգ առան, կառապաններից շատերը քաշվեցին իրանց ախոռները. քաղաքի մէջ երթեւեկութիւնը մեծ մասամբ դադարեց. ծովը փոթորկալից է։

Թուրք կանանց գիշերային դասընթացքները եռանդով առաջ են տարվում. շատերը իրանց կանանց, աղջկանց և քրոջը ուրախութեամբ ուղարկում են դասընթացքները լսելու և պարապվելու։ Թուրք մամուլը խորհուրդ է տալիս սովորեցնել թրքուհիներին նաև երեխաներ կրթելու եղանակը և ընտանական զանազան պարտաւորութիւնները։

Բագու քաղաքը ունի երկու թոշակաւորների ծախք՝ երկու համալսարանական ուսանողների համար, մէկը Բուդաղեանների և միւսը Սարաբսկիկի անուներով։ Վերջին օրերս քաղաքային յանձնաժողովը որոշեց տալ մէկը Պալատխանօվին, իսկ միւսը Սուխարեվին։ Անցեալ տարիներից քաղաքի դրամարկղում մնում էր 575 ր. փող թոշակաւորների հաշւից. նոյն յանձնաժողովը որոշեց այդ գումարից նպաստ տալ Բագուի չքաւոր ուսանողների հետ նաև 100-ական րուբլի Խարկովի համալսարանի ուսանող Ս. Շամշեանին, Կիեւի համալսարանի ուս. Վ. Մելքումեանին, Խարկովի համալսարանի ուս. Գ. Տէր-Դաւթեանին, իսկ 75 ր. Կիեւի համալսարանի ուս. Ի. Ցարութիւնեանին։ Իսկ 200 ր. հետեւեալ չորս ուսանողների՝ իւրաքանչիւրին 50-ական րուբլի, Վ. Զօմբէին (Մոսկվա), Մանաֆօվին (Մոսկվա), Կասումօվին (Կիեւ) և Մ. Իսրաֆիլօվին (Պետերբուրգ)։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դրամա

Ցունվարի 19-ին Զարէյնիի դրամատիկական խումբը երկրորդ անգամ ներկայացրեց Շիլլէրի «Վիլհէլմ Տէլլ» կլասիկ դրաման 10 պատկերով։

Երեւ համանուն օպերան տեսնողներին արդէն ծանօթ կը լինի պիէսի նիւթը, որ անպայման պահում է շարունակ իր հետաքրքրութիւնը։

14-րդ դարի սկիզբներին շվէյցարացիք գաղտնի դաշնադրութիւն կազմեցին և իրանց դարաւոր իրաւունքները պաշտպանելու համար ապստամբվեցին տիրող աւստրիացիների դէմ Վիլհէլմ Տէլլ գիւղացու առաջնորդութեամբ, որի շեշտակի նետաձգութիւնը մինչև օրս էլ պատմվում է ժողովրդական առասպելների մէջ։

Չը լինելով սակայն ժամանակակից պահանջների համաձայն բուն դրամատիքական գրուածք, «Վիլհէլմ Տէլլը» իր սիւժէով կապում է դիտողին խաղի հետ, մանաւանդ մի շարք գեղեցիկ տեսարաններով։ Վերջին հանգամանքը պահանջում է մեծ ճաշակ բեմիխօսից ու տեխնիքական հարուստ յարմարութիւն։ Եւ որքան այդ տեսակէտից գովելի է «Վիլհէլմ Տէլլի» բեմադրութեան մասը, նոյնքան Արտիստական Ընկերութեան թատրոնի պաշարը աղքատ է մրրիկ, կայծակ, քամի ու արև իրանց բնական կերպարանքով ցուցադրելու համար։ Ի դէպ, նոյն երեւոյթը տեսանք նաև «Վիլհէլմ Տէլլի» նման բարդ դեկորացիաներ պահանջող «Հին Աստուածներ» պիէսի ներկայացման ժամանակ։

Ցամենայն դէպս արժէ տեսնել «Վիլհէլմ Տէլլ» ուսանելի ու կենդանի իդէա պարունակող պիէսը։

Վերոյիշեալ օրը թատրոնը հազիւ կէսով լցրած բազմութեան $^2/_3$ մասից աւելին աշակերտ-աշակերտուհիներ էին։

Խաղը անցաւ սահուն։

Ե.

ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նալբանդեանի համերգը գրաւել էր մեծ բազմութիւն դէպի Արտիստական Ընկերութեան դահլիճը, շատերը կանգնել էին դահլիճի թէ ետևի մասում և թէ կողքերին։

Հասարակութիւնը ողջունեց Նալբանդեանին ջերմագին ծափահարութիւններով։

Նալբանդեանը աւելի ևս կատարելագործել է իր նուագածութիւնը և տուեց այնպիսի գեղեցիկ կատարումներ, ինչպէս էր Սվէնդսէնի, ռոմանսը Կրէյսլերի, Մօցարտի և Բախի ստեղծագործութիւնները։

Նալբանդեանի ջութակը երգում է, տալով նուագածութեան և երաժշտականութեան գեղեցիկ արտայայտութիւններ։ Նա ձևակերպում է պարբերութիւնները կենսունակ հոգեբանական ելևէջներով, համակված բնապատշաճ տրամադրութիւններով։ Միևնոյն ժամանակ Նալբանդեանի նուագածութիւնը կրում է ուրոյն բնոյթ, անհատականութեան դրոշմ իր վրա։ Ձայները հնչում են մաքուր, գեղանի, հարազատօրէն։

Համերգի առաջին համարը Կոնիւսի հետաքրքրական և գեղարուեստական կօնցերտն էր։ Դա բարդ մի գործ է, բաղկացած մի շարք հաջորդութիւններից, որոնց մէջ արտայայտված են զանազան զգացմունքներ և տրամադրութիւններ։ Կան դժուար կտորներ ոլորածոյ դարձուածքներով և բազմատեսակ աստիճաններով։ Ջութակահարը տուեց ձայնական ստեղծագործութեան մի շարք արտայայտիչ պատկերներ։

Գոդարի՝ նուրբ, քնքոյշ էին Բախ-Աուէրի «Սիցիլիանան» և Մօցարտ-Աուէրի գրաւիչ «Գավօտը»։

Որքան կրակ կայ Տարտինի-Կրէյսլերի «Le trille du diable» երաժշտական գործի կատարման մէջ։

Բայց համերգի գլուխ գործոցը Նալբանդեանի կատարման մէջ Սվենդսէնի հրապուրիչ և գեղանիւս ռոմանսն էր, որը հմայեց ունկնդիրներին իր նրբանշիւն արտաբերութիւններով։ Տպաւորիչ և գեղեցիկ էր Սարասատէի նշանաւոր «Հաբանէրան»։

Հասարակութեան խնդրով Նալբանդեան կատարեց Կրիմի մօտիվների ինքնուրոյն գեղակերտուածքը և «Կռունկի» նմանողութիւնը։ Այդ կտորները գործեցին շատ մեծ տպաւորութիւն առաջ բերելով ծափահարութիւնների դղրդիւն։

Նալբանդեանը ստացաւ մի ծաղկեայ պսակ։

Հանդիսականներից շատերը ցանկութիւն յայտնեցին, որ Նալբանդեանը տայ դարձեալ մի համերգ։ Հաւանական է, որ այդ երկրորդ համերգը կայանայ Բագուի համերգից յետոյ, որը արդէն նշանակված է։

Ներդաշնակում էր տիկին Գրիգորեան մեծ հմտութեամբ և ուշիմութեամբ։

Սիրող

ԳՐԱԿԱՆ.-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

«Հին Աստուածները»

I

Ցունվարի 18-ին երեկոյեան տեղի ունեցաւ Գրական-Գեղարուեստական Սալօնի հերթական նիստը, որ, հայ դերասաններից մի քանիսի խնդիրքով, նորից գրաղմունքի նիւթ դարձրեց Շանթի «Հին Աստուածները»։

Մօտաւորապէս ժամը 9-ին, Սալօնի տնօրէն Տ. Նազարեանի հրաւէրով, նախագահական աթոռը գրաւում է Ա. Քալանթար։

Բանալով ժողովը, նախագահը մի քանի խօսքերով նախ ծանօթացնում է ժողովականներին «Հին Աստուածների» առիթով նախորդ ժողովում կազմակերպված դասախօսութեան և նրա շուրջը ունեցած մաքերի փոխանակութեան հետ և ապա յայտնում է, որ ինքը ոչ իբրև նախագահ, այլ իբրև զեկուցանող ունի անելու բանախօսութիւն։ Ա. Քալանթար վերլուծութեան է ենթարկում «Հին Աստուածները»։

Ալ. Քալանթարի բանախօսութիւնը կը տանք յաջորդ համարում։

Աւարտելով իր վերլուծումը, այնուհետև Ա. Քալանթար, իբրև նախագահ, դիմում է խօսել ցանկացողներին։

Ամենքն էլ խօսք խնդրողներից, ուզում են վերջում խօսել։ Ոմանք ցանկալի են համարում մի քանի էական խնդիրներ դնել և արտայայտվել նրանց շուրջը։

Տիկ. Մամուլեան հարց է տալիս. ինչ է պիէսայի իդէան։

Նախագահ.—Իդէան է կռիւ սրտի ու մաքի, մարմնայինի ու հոգեկանի։

Վերջապէս խօսելու ցանկութիւն է յայտնում Ռիփեկեանը։

Ռիփեկեան այս վերջին շաբաթը անուանում է Շանթի շաբաթ. «Հին Աստուածները» ընդհանուր հետաքրքրութիւն և ոգևորութիւն է պատճառել. դա շատ ուրախալի է։ Ճառախօսի կարծիքով՝ այդ պիէսը անկասկած մի նոր երևոյթ է մեր գեղարուեստական գրականութեան մէջ, «բայց ոգևորութիւնը մեզ չը պէտք է կուրացնէ. արժանաւորութիւնների հետ միասին մենք թոյլ կը տանք խօսել, կարծիքներ յայտնել նաև նրա թերութիւնների մասին։ «Հին Աստուածները» երբ կրում է պատմական անուն, 1000-ամեակ մեզանից առաջ, մենք իրաւունք ունենք պահանջելու, որ նա ունենայ պատմական ճշգութեան կնիք, որ այնտեղ ներկայացված լինի պատմական որոշ շրջան, մինչդեռ պատմական իրողութիւնները չեն հաստատվում այնտեղ պատմականօրէն։ «Հազարամեակ» անունը սխալ է, որովհետև պիէսան և պատմական է և պատմական չէ. նա կարող է վերաբերել և ներկայ կեանքին. օրինակ՝ եթէ «Հին Աստուածներին» յուզում է սէրը, բնազդը, վայելքը, կռիւը, նրանք կան այժմ էլ, ինչպէս և 1000 տարի առաջ՝ իբրև Վահագն ու Աստղիկ։ «Հին Աստուածներ» ասելով չը պէտք է հասկանալ հնացած գաղափար. նրա հին աստուածները և այժմէութեան աստուածներն են. ուստի ես այնտեղ չեմ գտնում ոչ հին և ոչ էլ նոր աստուածներ։ Երբ ես լսում եմ, որ վանահայրը ասում է, թէ «ես գնում եմ նոր աստուածութեան ետևից», որ նա գնում է նոր աստուածներ որոնելու, որ նա ուզում է ժխտել մարմնի, սրտի վայելքները, ուզում է ասկետիկ, խստակրօն միջավայր ստեղծել, ձգտում է դէպի ճշմարտութիւնը, այդտեղ էլ ես չեմ տեսնում նորութիւն, որովհետև դա ասկետիզմն է, բացասումն է կեանքի։ Իսկ ասկետիզմը նոր չէ։ Ուրեմն այդտեղ էլ նորութիւն չը կայ։ Պիէսայի մէջ մենք տեսնում ենք կենսականի յաղթութիւնը, բայց ոչ ամենուրեք, օրինակ վանահայրը ուզում է քանդել տաճարը և գիտակցութեան հանդիպելով՝ խոյս է տալիս ապարէզից։ Վանահօր տիպը ճառախօսն անուանում է մաքի և փիլիսոփայութեան տիպ։ Դժբաղդ սէրը, կեանքի դառն հարուածները, հիասթափութիւնը ստիպել են նրան խզել իր կապերը աշխարհիկ կեանքից և ապաստան գտնել այդ անապատում։ Նրա ճշմարտութեան որոնումները ոչ համոզիչ են, ոչ գրաւիչ և ոչ էլ տպաւորիչ։ Նա ասում է՝ եկէք քանդենք, և երբ նրան չեն լսում-թողնում, հեռանում է, արհամարհելով միւսներին։ Բայց նա ինքը ոչնչով բարձր չէ իր ընկերներից։ Ո՞րն է իսկապէս այդ մարդկանցից խելօքը. արդեօք նրանք, որոնք չեն կարողանում ժխտել ու մոռանալ աշխարհիկ կեանքի յիշողութիւնները, թէ վանահայրը, որ բացասում է ու ժխտում, որ կոչ է անում նոր եկեղեցի շինելու։ Իսկ ինչ բան է այդ եկեղեցին՝ չէ ասված, ո՞րն է նրա ձգտումը, կամքը՝ չէ երևում։ Դա տարտամ, անգրաւիչ տիպ է։ Աբեղան աւելի առողջ ու բնդմնաւոր տիպ է, հակասութիւններ չունի և հոգեբանական վերլուծութիւնն էլ ճիշդ է, որի համար կարելի է ողջունել հեղինակին։ Լաւ տիպ է իշխանուհին ևս, որը աւելի վեհ է, աւելի բարձր, քան վանահայրը։ Այնտեղ կան երեք սիմվօլ—երկինքը՝ վիրքը, ծովը՝ սիրտը և ապա այդ երկուսի հաշտեցումը, այսինքն միջակութիւնը միւս վանականները։ Դրանց մէջ պակասում է յստակութիւնը, դրա համար էլ նրանք ուժեղ չեն, նրանց թողած տպաւորութիւնն էլ թոյլ է։ Երևի այդ սիմվօլները որոշ չեն եղել իրա հեղինակի համար էլ։ Առ հասարակ պիէսայի մէջ կան մի քանի անորոշութիւններ, մանաւանդ թատերականում. օրինակ վանահայրը ճշմարտութիւն որոնելու է գնում. ուր, յայտնի չէ։ Այդ պիէսան իբրև քնարերգականի և փիլիսոփայականի հաշտեցումը՝ մեզ համար խորթ է, բայց անպայման բանաստեղծական է։ «Հին Աստուածները» քնարերգական բանաստեղծութիւն է և մեր գեղարուեստական գրականութեան մէջ մի զարդ է. որ ռուսահայը այսօր գրաւվում է մի թիւրքահայ աշխատութեամբ, բնական է. առ հասարակ թիւրքահայ գրականութեան ամեն մի բեկոր երբ ընկնում է այստեղ, լաւ ընդունելութիւն է գտնում. իսկ Շանթինը իբրև կարող բանաստեղծի՝ զարմանալի չէ։ Նոյն երևոյթն էլ նկատվում է թիւրքիայում։ Ռուսահայերին գրաւում է թիւրքահայ գրողների ձևը, իսկ թիւրքահայերին՝ ռուսահայ գրողների միտքը»։

Սօլօվեան.—Անցեալ անգամ, երբ ասացի, թէ պիէսայի փիլիսոփայութիւնը բուդդայական կրօնն է, օտարոտի թւաց, բայց ահա Սուրխաթեանի յօդուածը «Մշակի» մէջ գալիս է հաստատելու իմ ենթադրութիւնը։ Ես մօտեցայ խնդրին ոչ թէ անալիտիկ, այլ սինթետիկ ուղղութեան տեսակէտից։ Շանթը կանգնել է այն հողի վրա, որը կայ արդէն եւրոպական գրականութեան մէջ։ Ես կարծում եմ, հին աստուածները կեանքից հեռացողներն են. վեդարաւորները կան մեր մէջ, և քրիստոնէութիւնը, յանձին նրանց, հանդիսանում է կեանքից դուրս եկողները. նոյնպիսի բան յիշեցնում է և բուդդայականութիւնն ու հրէութիւնը։ Ցիշեցէք այն տեսարանը, ուր Վահագնի տաճարում ասում են աբեղային. «Գնացէք մեզնից հեռու, դուք կուռ և կեանքի մարդ չէք»։ Աբեղան յիշեցնում է Նիցշէի մտածմունքների ենթականերից մէկը, որը չէ կարող բաղդաւոր ասկետ լինել առհասարակ և յաւիտեան դէպս ոչ իբրև որ

կեանքը ներկայ պայմաններում չէ կարող բարեփոխել Հայերիս [illegible] ... 25 [illegible]

Հ. Համբարձումեան.—Ընկեր Նիկոլը [illegible]

[illegible]

Լ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 18 յունվար

[illegible] ... 25- [illegible]

Въ Тифлисъ, Гавриилу Герасимовичу Кафиеву (Дворцовая улица).

Հայ Գրող. Ընկ. նախագահ՝ Տ. Ցովհաննէսեան

Ցօգկ. ժամնամ. Ատենադպիր՝ Ա. Թաւրիեան

Անդամներ՝ [illegible]

գարծոն Մ., Կափիոն Գ., Մանթաշեան Հ., Միլիքեան Հ., Միլիքեան Ա., Նազարէթեան Ա., Ծերքեզեան Ա., Ծերքեզեան Գ., Զաքար Մ., Սարեան Գ., Տէր-Մարգարեան Գ., Տէր-Մարգարեան Բ., Քալանթար Ա., [illegible]

Էլիզաբէթպօլ, 15 յունվարի

[illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Երիտասարդ-Թիւրքերը մի կոչով դիմեցին բոլոր օսմանցիներին, մահմեդականներին, որ [illegible] ... վուրների դէմ։

✦ Չաթալջայի դիրքերում Թիւրք հակառակորդ զօրքերի ընդհարումները ստանում են ընդարձակ չափեր։ Երկուստեք սպանվել են աւելի քան 100 օֆիցեր և վիրաւորվել են մի քանի հարիւր զինուոր։

✦ Սպանված Նազըմ-փաշայի դիակի վրա, բժիշկների վկայութեամբ, սպանութիւնից յետոյ երևացել են 32 վէրք։

✦ Դիկտատոր Մահմուդ-Շէվքէթը Կ. Պոլսում շրջում է աւտօմօբիլով, որի մէջ նստած երկու հաւատարիմ ֆէդայիները հրացանները պատրաստ ունեն ձեռքերում։ Շէվքէթ-փաշան այն աստիճան վտանգի մէջ է, որ թէ պարլամենտում և թէ Բ. Դրան մէջ, ուր ապրում է նա, մշտական թիկնապահի պաշտօն են վարում նրա երկու հարազատ եղբայրները։

✦ Կ. Պոլսից վերջին հեռագիրը յայտնում է, որ երիտասարդ-թիւրքերի և Մահմուդ-Շէվքէթի միջև ծագել է լուրջ տարաձայնութիւն։ Վերջինս հրաժարական տուեց, բայց սուլթանը չընդունեց։

✦ Կ. Պոլսում Արշարունի պատրիարքից գողացել և յանձնել են Բ. Դրան Եւրոպայից ստացված գաղտնի թղթակցութիւնները։

✦ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ «Դաշնակցութիւնը» հրաժարվեց մասնակցել ազգային պաշտպանութեան կոմիտէտին։

✦ Ադրիանուպոլսում սկսվել է համատարած սով։ Հաւանական է, որ բերդը անձնատուր լինի բուլգարներին։

✦ Կ. Պոլսի «Ազատամարտը» ներբողական յօդուած է տպել երիտասարդ-թիւրքերից սպանված զինուորական մինիստր Նազըմ-փաշայի յիշատակին։

✦ Ռուսաստանը, Անգլիան և Ֆրանսիան վճռել են միասին որոշակի ձևակերպել իրանց ազդեցութեան շրջանը Ասիական-Թիւրքիայում։

✦ Երիտասարդ-թիւրքերի պատասխան-նօտայի խմբագրութեանը—ուղված մեծ պետութիւններին—մասնակցեց կօմիտէտի հրաւէրով նաև Նորատունկեան էֆէնդին։

✦ «Веч. Время»-ն եռանդով խորհուրդ է տալիս Թէ՞ նկատի առնելով որ պատերազմը Աւստրիայի հետ հնարաւոր է, արգելել ձի արտահանել այդ երկիրը։

✦ Ռումինիան պատերազմական ծախսերի համար կնքեց 150 միլիոնի փոխառութիւն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

19 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Քաղաքապետը «День» թերթի խմբագրին նւիրեց 500 րուբլի տուգանքի «Մեր բաղդը» յօդուածի համար։

ՎԻԵՆՆԱ։ 1912 թւին միապետութեան պասիվը հասաւ չեղած թւի՝ 825 միլիոնի, 1911 թւից 38 միլիոնով աւելի։

20 յունվարի

ՎԻԵՆՆԱ։ Ստորին աւստրիական դատարանի քրէական պալատը հրատարակեց հերքումն ռուս ինժեներ Ալէխինի գործի առիթով։ Խոստովանվում է, որ Ալէխինը ենթարկվեց երկամսեայ միայնակ բանտարկութեան կասկածվելով յօգուտ Ռուսաստանի լրտեսութիւն անելու մէջ, որ նրան թոյլ չը տրվեց յարաբերութիւն ունենալ ռուսաց դեսպանատան և հիւպատոսարանի հետ, սակայն ժխտվում է, թէ նրա հետ վարվել են խստօրէն ու արգելել են կապ ունենալ արտաքին աշխարհի հետ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բացվեց բօրսային առևտրի և գիւղատնտեսութեան ներկայացուցիչների համառուսական համագումարը Պրօզօրովի նախագահութեամբ։ Կօկօվցեվը ողջունեց համագումարը մի ճառով, մատնանշելով թէ կառավարութիւնը համագումարից սպասում է օգնութիւն լուծելու բօրսային, առևտրի ու գիւղատնտեսութեան հասունացած խնդիրներ, և խոստանալով կառավարութեան աջակցութիւնը համագումարի ձեռներէցութիւններին մէջ։ Ներկայ էին 250 մարդ։

ՄՈՍԿՎԱ։ Քաղաքապետը 500 ր. տուգանքի ենթարկեց «Богородская Рѣчь»-ի հրատարակչին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

„ԳԻՐ“ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ.

ԼՕԺԷՆ ՍԻՒ. «Գաղտնիք Պարիզի», 4 հատոր . . . 4 ր. —
ՎԱՐՈՒԺԱՆ. «Ցեղին սիրտը» — 80 կ.
ՍՊԷՆՍԷՐ. «Կենցաղ կամ դաստիարակութիւն» . 1 ր. —
ԱՐՍԷՆ-ԵՐԿԱԹ. «Երգեցի նոր սերունդին» . . 1 ր. —
ԱՍԱՏՈՒՐ. «Ցոլքեր» . — 50 կ.
ՆԱԶԱՐԵԱՆ. «Խաչված երազներ» 1 ր. —
ԽՍԱՅԵԱՆ Զ. «Շնորքով մարդիկ» — 65 կ.
Գ. ԶՕՀՐԱՊ. «Կեանքը ինչպէս որ է» . . — 60 կ.
ԱՆԱՏՕԼ ՖՐԱՆՍ. «Տայիս» — 70 կ.
ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ. «Կաթիլ մը ջուր այրած սրտերու» . — 50 կ.
ԱՃԵՄԵԱՆ. «Գարնան հովեր» — 25 կ.
ՊՕՂՈՍԵԱՆ. «Անէվիա» . — 30 կ.
ԳԵՂԱՄ ՎԱՐԴ. «Նոր կչիռ, նոր արժէքներ» . . — 35 կ.
ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ. «Քրիստոնէութեան մուտքն ի Հայաստան Գրիգոր Լուսաւորչէն առաջ» — 50 կ.
ՓԱՓԱԶԵԱՆ. «Շահմարան պիտանի վիտելեաց» . — 60 կ.
«Ուրարտու կամ Հայաստանի նախարնիկները» . 1 ր. —
ԹԷՈԴԻԿ. «Կաղանդ» . — 60 կ.
» «Ամենուն տարեցոյցը» 1913 թ. . . . 1 ր. 20 կ.
ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ. «Մերժվածները» — 20 կ.
«Շէրլօկ Հօլմսի արկածները» — 40 կ.
«Անատօլ Ֆրանս» . . — 10 կ.
ՄԱԼԱՔԵԱՆ. «Արարիչը գիտութեան առաջ» . . — 25 կ.
ԽՍԱՅԵԱՆ Զ. «Աւերակներուն մէջ» 1 ր. —
ԲՕՔԱՉԻՕ. «Տասնօրեակ» . 1 ր. —
«Արգիւլ-Համիդ և Շէրլօկ Հօլմս» 1 ր. 80 կ.
ՏԻԽՍԱԲ Ս. «Արաքսիա կամ վարժուհին» . . 1 ր. 50 կ.
ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ. «Զէյթունի անցեալէն» . . . 2 ր. —
ՊԱԼԱՔԵԱՆ. «Նկարագրութիւն Անիի աւերակներուն» . 1 ր. —
» «Ս. Էջմիածնի բարեկարգութեան պէտքը» . — 50 կ.
ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ. «Բարեկամ ճշմարիտ առաջադիմութեան» — 60 կ.
ՏԷՐ-ՑԱԿՈԲԵԱՆ. «Ու խեցիներ ժողովեցի...» . . — 50 կ.
ՇԱՆԹ. «Հին Աստուածներ» — 50 կ.
ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ. «Աղա Նազար» — 15 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „ГИРЪ“. Вельяминовская, 7.

(ե. հ.) 37. 3—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
ԳԷՈՐԳ Ք. ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆԻ
ՁՐԿՎԱԾՆԵՐԸ
Գինն է 50 կոպ.

Դիմել՝ «Գուտտենբերգ», «Գիր», «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին և հեղինակին՝ Астрахань, Григоріанская ул. д. № 15.

(ե. հ. կ.) 11. 10—7

Զափահասների համար
ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Բժշկ. ֆէլշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկութիւն» (կանանց և տղամարդկանց վեներական հայ ցաւեր), բազմաթիւ բեցեպտներով, չկլորհուրդներով, 4 նկարներով։ Անհրաժեշտ բժարան է ամեն չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.։
2) «Տրիպէր (սուսունակ) եւ նրա բժշկութիւնը», բեցեպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է 20 կոպ.։
3) «Կենիկարմատի ցավարը կամ մօդնի իւրկէն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդեվիլ միմիայն չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի նշանդրէքը» յայտնի վօդեվիլը, շատ ծիծաղաշարժ. երկր. հրատարակութիւն։ Գինը 20 կ.
5) «Հայ կտրիճները», պատմուած հայ-թուրքական կռիւներից. հայ քաջերի կռիւը։ Գինը 7 կ.։
6) «Միւսնոյն դագաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից. գիւղերի նկարներով։ Գինը 7 կ.։
7) «Մշակին գործ եւ միլիցիա» Պլիմէնօվից թարգմանած։ Գինը 5 կ.։

Ուղարկվում են բոլոր գրքերը միասին (հատ-հատ ուզողները դիմեն «Գուտտենբերգ» գրախանութին) Պահանջողները պէտք է առաջուց ղրկեն գրքերի գինը մարկաներով։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ул., № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(օ. մ.) 44. 100—1

Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն, որ նա վաճառում է նոր կառուցված դպրոցական շէնքի մօտ դպրոցապատկան հողաբաժինները։ Վճարքը կատարվում է կանխիկ կամ 5 տարվայ ընթացքում մաս մաս 7% վերադիր յաւելումով։

Վերջնական գները և մակարդակը, քաղաքային վարչութեան կողմից հաստատված, կարելի է տեսնել հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից։

(օ. մ.) 51. 10—1

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տելեֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ։

Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշուապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Գեղագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և այլ. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և ցատ-ցատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշուապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

(ա. օ.) 876. 0—33

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“ գրախանութում վաճառվում են.

«Աշխատանքի» (4 պրակ է լոյս տեսել) Օրմանեանի . . 2 ր.
«Բառարան» ռուս.-հայ և հայերէնից ռուս. Թումանեան. . 1 ր. 75 կ.
«Ովէ Հայաստանի» նկարը՝ գոյնզգոյն, յարմար է և ձեռագործի. . 1 ր. 20 կ.
«Վաթան և Սասուն», պատմական վէպ, Ալիշանի. . 25 կ.
«Սեղանի գիրք նորապսակների համար», քաղուածք բժիշկ. աշխատութիւններից 30 կ.
«Ցովհաննէս Ցովհաննիսեան, սիրոյ և կարեկցութեան երգիչը», Տէրտէրեանի. 35 կ.
«Քնար շամանդաղ», սիրոյ երգեր, Գէորգեանի. . . 50 կ.
«Մոգի օրացոյցներ», Էջմիածնի, Շիրակ, Զմշկեան, Ցոլս, հատը. . 20 կ.
«Арменія въ эпоху Юстиніана, политическое состояніе по основѣ нахарарскаго строя», Адонца. . . . 4 р.
«Ցոյ երթաս», թարգմ. Լիսիցեանի, նոր տպագրութիւն. . 1 ր. 50 կ.
«Վանի, Բիթլիսի և Էրզրումի վիլայէթները», Ա-Դօյի. . 1 ր. 20 կ.
«Հաշուապահութիւն և տոկոսների աղիւսակ», Աբրահամեանի. . 2 ր. 85 կ.
«Բառարաններ» Դաղբաշեանի, ռուս.-հայ. 8 ր., հայ-ռուսերէն . . 6 ր.
«Աւերակների վրա», դրամա 4 գործ. Շիրվանզադէի. . 50 կ.
«Հին Աստուածներ», Շանթի. . . 50 կ.
«Ղուրան», արաբերէնից թարգմ. հայերէն, Ամիրխանեանի. . 3 ր.
«Ժողովածու» Շիրվանզադէի, 4 հատոր. . . 1 ր. 50 կ.
«Սալբի», ազգային վիպասանութիւն Րաֆֆիի. . 3 ր.

Գրախանութից կարելի է ձեռք բերել ամեն տեսակ գրքեր, եթէ սպառված չեն։
Тифлисъ, Книжн. магазинъ «Гуттенбергъ» Г. И. Галустяну. 48. 1—1

ԲԱՑՎԱԾ Է 1913 ԹՒԻ ՀԱՄԱՐ
„ԳԻՒՂԱՑՆՏԵՍԻ“
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ։
Հինգերորդ տարի։

1913 թւին «Գիւղատնտեսը» դուրս է գալու երկու շաբաթը մի անգամ։ «Գիւղատնտեսը» 1913 թւի իր տարեկան բաժանորդներին տալու է հետևեալ ԳՐՔԵՐԸ, որպէս ձրի յաւելուած.

ա) «Երկրագործական գործիքների ընտրութիւնը» (պատկերազարդ)։
բ) «Քրքում և նրա մշակութիւնը»։
գ) «Եղջիւրաւոր անասունների հիւանդութիւնները և դրանց հոգատարութիւնը» (պատկ.)
դ) «Պտղատու պարտէզ գցելը» (պատկերազարդ)։
ե) «Ինչպէս ստանալ լաւ սերմացու» (պատկերազարդ)։
զ) «Սպառողական ընկերութիւն և նրա խանութը»։

«ԳԻՒՂԱՑՆՏԵՍԻ» ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԸ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՆԵՐՈՎ

Ռուսաստանում		Արտասահման	
Տարին	3 րուբլի	Տարին	4 րուբլի
Կէս տարին	2 րուբլի	Կէս տարին	2 ր. 50

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Гюхатнтесъ“, կամ Tiflis (Russie), Réd. „Guchatntess“.

«Գիւղատնտեսի» տարեկան բաժանորդները «ՆՈՐ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ» երկշաբաթաթերթ ստանալու համար վճարում են միայն 1 րուբլի։

(ե.) 877. 7—7

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գեղեցկութիւնը բարձր կատարելութեան է հասած
№ 4711 ՎԱՐԴԻ ԲՈՒՐԵՂԷԱՅ ՍԱՊՈՆԸ
երեսի կաշուն և գոյնին տալիս է այն քնքշութիւնը, հարթութիւնը և առաձգականութիւնը, որոնք համարվում են ամենաբարձր գեղեցկութեան իսկական նշանները։ Կտորը 25 կոպ.։ Կայ ամենուրեք։
Ֆերդ. Միւլհենս պարֆիւմէրիա № 4711
Գէօլն-Րէյնի վրա։ Րիգա։ Հիմնված 1792 թ.։

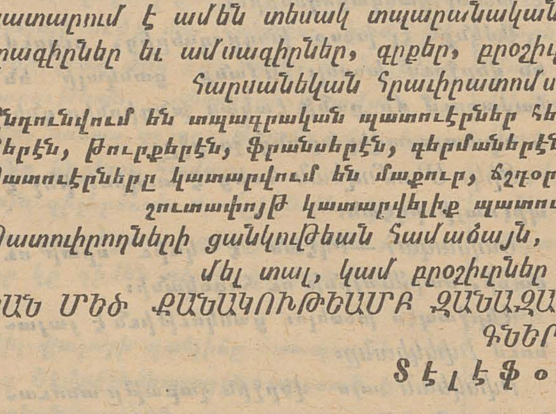

(M. 529879/529805) 10—2

Առողջութեան Համբաւաբեր
Աղիքների քրօնիկական կապերի ժամանակ Դ-ր Մէյէրի Ստօմօկսիդէնը» ազդում է լաւ և բնական պահանջը կատարվում է առանց ցաւերի։ Դ-ր Վ. Գրիգօրովիչ։ Սեվաստօպոլ։
ԴԵՂԱՏՈՄՍԸ
Մօտակայ դեղատնից կամ դեղապահեստից վերցրէք «Դ-ր Մէյէրի Ստօմօկսիդէնից» երկու շաբաթ բաւականացող մի տուփ և ընդունէք 1—2 տարէկա օրական 3 անգամ՝ մինչև որ Ձեր մարսողութիւնը կը կանոնաւորվի։ «Դ-ր Մէյէրի Ստօմօկսիդէնը» կատարեալպէս անվնաս է։ Բուժումը կատարեալ է լինում։
(П. 18972)

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ Աստուածածին եկեղեցու համար
ՏԻՐԱՑՈՒ ՀՐԱՒԻՐՎԱԾ Է
և արդէն պաշտօնավարում է։
Հրաւէր չը ստացողներն ազատ են։
(ե.) 46. 2—2

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն և լեհականների բարբառով
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տելեֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный